

Tarih & Gelecek Dergisi

Journal of History & Future

Doktora Öğrencisi
Doğuş COŞAR GÜLERMimar Sinan Güzel Sanatlar
Üniversitesi Arkeoloji Bölümü
doguscosar@outlook.comORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7797-5293>Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 18/01/2024 22/03/2024

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1422084>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Geç Roma – Erken İmparatorluk Dönemi Onurlandırılmış Çıplak Hermes Heykel Tipleri: Yenilenen ve Yinelenen Romalılar

Late Roman – Early Imperial Period Roman Honorific Male Hermes Statue Types: Renewed and Repeated Nude Romans

Öz

Metin boyunca odak nokta Roma onur heykel geleneğini daha iyi anlayabilmek amacıyla önceden yayımlanmış ve incelenmiş heykellerin detaylı bir özeti sunulması olmuştur. Heykeller, bağlı oldukları onurlandırılmış gruplara göre üç farklı tip altında incelenmiş ve toplamda yedi heykel detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İlk olarak, her bir tipin geniş bir tanımlamasına odaklanılmış, ardından toplu bir değerlendirmeye konu özetlenmiştir. Bu tipolojik ve tarihsel değerlendirme, Geç Roma'dan itibaren başlayarak yaklaşık Erken İmparatorluk Dönemi'ni içermektedir. Bu dönemin seçilme amacı, Roma'da ortaya çıkan "yerli" onurlandırma anlayışının Roma dışındaki eyaletlerde yaygınlaşması ve bu nedenle bu durumun arkeolojik materyallerde daha belirgin bir şekilde gözlemlenebilmesidir. Bu dönem, özellikle Romalı ve yerli onurlandırılmış erkek tiplerinin daha iyi sınıflandırılmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca, bu dönem aralığındaki önceki araştırmaların bir derlemesi, yorumlanması ve karşılaştırması üzerinde durulmuştur. Yeni verilerden ziyade, okuyucuya bu dönem aralığındaki onurlandırılmış Romalı erkek heykelleri konusunda kapsamlı bir bakış sunmak amaçlanmıştır. Bu bakış açısı, daha önce yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından ele alınmış konulara yeni bir perspektif sunmak yerine, bu dönemin konuyla ilgili önemini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roma Heykel, Hermes Tipi, Onurlandırma Geleneği, Çıplak Heykeller, Cumhuriyet Dönemi.

ATIF: GÜLER, Doğuş Coşar, "Geç Roma – Erken İmparatorluk Dönemi Onurlandırılmış Çıplak Hermes Heykel Tipleri: Yenilenen ve Yinelenen Romalılar", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 10/1 (Mart 2024), s. (40-59)

CITE: GÜLER, Doğuş Coşar, "Late Roman – Early Imperial Period Roman Honorific Male Hermes Statue Types: Renewed and Repeated Nude Romans", *Journal of History and Future*, 10/1 (March 2024), pp. (40-59)

Tarih ve Gelecek Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of History and Future ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstract

A detailed summary of previously published and examined statues has been presented to better comprehend the tradition of Roman honor statues in this study. Statues have been examined under three different types based on the honored groups they belong to, with a total of seven statues being thoroughly discussed. Initially, a comprehensive description of each type has been emphasized, followed by a collective evaluation summarizing the subject. This typological and historical assessment encompasses the Late Roman period onwards, approximately spanning the Early Imperial Period. The purpose of this period's selection is to highlight the dissemination of the "indigenous" honor concept observed in Rome to provinces outside of Rome. Consequently, this allows for a more distinct observation of this phenomenon in archaeological materials. This period, particularly, provides an opportunity for better classification of honored Roman and indigenous male types. Additionally, attention has been given to the compilation, interpretation, and comparison of previous research conducted within this timeframe. Rather than focusing on new data, the aim is to offer readers a comprehensive overview of honored Roman male statues during this period. This perspective aims to emphasize the significance of this era in relation to the subject, rather than presenting a new perspective on previously addressed topics by both local and foreign researchers.

Keywords: Roman Sculpture, Hermes Type, Honoring Tradition, Nude Statues, Republican Period.

Giriş

Antik Çağ boyunca Roma ve özellikle Hellen dünyasına bakıldığında, çıplaklığın sembolik bir anlam taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda, çıplak erkek bedeni, güzellik, gençlik, cesaret, savaşta güçlü olma, sporlarda yenilmezlik ve çeviklik gibi özelliklerin simgesi olarak kabul edilmekteydi. Ancak Hellen sonrası dönemde, özellikle makalenin vurguladığı gibi, "çıplaklık" kavramı, Romalı erkek heykel tipolojisi için Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren genellikle tercih edilmemiş; bunun yerine Romalı erkekler, yerel ve ulusal kıyafetleri olan *toga* ile tasvir edilmişti. Ya da kısaca çıplaklık, Romalılar için tamamen olağandışı bir durum olarak yorumlanmaktaydı. Tüm bu bilgiler ve durum bir kenara, Roma'nın dışındaki eyaletlerde, özellikle Hellen kültürün etkisi altında, Romalı erkeklerin, Roma dışındaki *provincial*lerden ele geçen onur heykellerinde çıplak tasvir edildikleri görülmüştür. Bu bağlamda, Romalıların günlük hayatta belirli bir kıyafet yönetmeliğine uymaları beklenirken, neden yaşarken ya da ölümlerinden sonra kendilerini çıplak olarak gösteren onur heykellerinde tasvir etmeyi tercih ettiklerini sorgulama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu noktada, söz konusu Romalıların "çıplaklık" tercihinin sorgulanması ve çıkarımları, makalede tüm heykellerin incelenme bölümünün ardından sonuç kısmından hemen önce detaylı bir değerlendirmeye ele alınmıştır. Makalede ele alınan tüm heykeller daha önce farklı araştırmacılar tarafından yayımlanmıştır. Burada asıl amaçlanan, Roma'nın Hellen kültürüyle etkileşimini daha net bir şekilde anlayabilmek adına bilinen ve yayımlanan bu heykeller üzerinden bir sonuca varmaktır.

Araştırma süresince, üç farklı Hermes tipinde toplam yedi onur heykeli kendi tipleri altında detaylı bir şekilde incelenmiştir. "Hermes Farnese", "Hermes Richelieu" ve "Sandaletini

Bağlayan Hermes” başlıkları altında incelenen Hermes tipleri, her biri kendi grupları içindeki farklılıkları ve benzerlikleri ile birlikte ele alınmıştır. Her onur heykeli, dahil olduğu gruptaki özellikleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, Hellen kültüründen Roma’nın Geç Cumhuriyet Dönemi’ne doğru girişi yaptığı süreçte erkek onur heykel tiplerindeki değişimi belirlemek ve bu dönemler arasında karşılaştırmalar yapmaktır. İncelenen heykel tiplerinin daha iyi sınıflandırılması ve anlaşılması için heykeller gruplandırılmış, her tip kendi grubu altında kronolojik olarak incelenmiş ve tiplerin önemi değişimleriyle birlikte ele alınmıştır. Bu heykel tiplerine ek olarak, “Romalı bir onur heykeli” ifadesi kullanıldığında akla yalnızca çıplak Romalı Hermes tipi heykeller değil, aynı zamanda yarı çıplak, giyimli ve zırhlı onur heykelleri gibi çeşitli tiplerde Romalıların tasvirler de gelmelidir. Ancak, başlıkta ve metinde özellikle çıplak heykellere odaklanıldığı için bu tipteki heykellerin bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu çalışma bir derleme niteliğindedir. Romalılar şeklinde ifade edilenler aslında Romalı erkekler olup, makalenin başındaki dönem ve geleneğe uygun olanları özetlenmiş ve toparlanmıştır.

1. Hermes Farnese/ Andros (?) Tipi

Orjinali MÖ 325’e tarihlenen Hermes Farnese heykelinin¹ bilindik ve iyi korunmuş kopyası MS 1.yüzyıla tarihli, British Museum’da sergilenmektedir (Res. 1 - 2).² Başlıktan da anlaşılacağı üzere, heykelin ismi konusunda arkeolojik literatürde tam bir netlik sağlanamamıştır. Bunun sebebi ise 1832 yılında bu tipe ait Hellenistik heykelinin Andros Ada’sında yapılan kazılarda bir mezar odasında ele geçmesi olmasından kaynaklanmaktadır.³ Dolayısıyla bu tip ya Hermes Andros ya da Farnese bazen de her iki isimle de anılmaktadır.

Bu iki isimlilik metinde okumayı ve anlamayı zorlaştıracığından dolayı bu heykel tipine metin boyunca Hermes Farnese denilmiştir.

Resim 1: Hermes Farnese Heykeli (C. Maderna, “a.g.m”, s. 32, Fig. 3)

-
- 1 Caterina Maderna, *Iuppiter, Diomedes und Merkur als Vorbilder für Römische Bildnisstatuen Untersuchungen zum römischen statuarischen Idealporträt*, Archäologie und Geschichte Band, Heidelberg 1988, s. 85.
 - 2 C. Maderna, “a.g.m”, s. 85. Heykel envanter numarası 1864,1021.1’dir.
 - 3 Chris Hallett, *The Roman Nude (Heroic Portrait Statuary 200 BC – AD 300)*, Oxford 2000, s. 35.

Resim 2: Andros Adası'nda yapılan kazılarda ele geçen Hermes Farnese heykelinin Hellenistik bir örneği. Mezar odasında ele geçmiştir (C. Hallett, “a.g.m”, s. 35, Lev.1.)

Tamamen çıplak olan Hermes Farnese tipini kısaca tanımlamak gerekirse, heykel ayakta duran genç bir erkek şeklinde betimlenmiştir. Sağ bacağı taşıyıcı, sol bacağı ise serbest halde durmaktadır. Heykelin sağ bacağının yanında uzun bir ağaç kütüğünün destek olarak kullanıldığı görülmektedir. Duruşundan dolayı sağ kalçasında belirgin bir “S” hattı dikkati çekmektedir. Başının sağ omzuna dönük olduğu boyun hareketinden belirgindir. Sağ ve sol kolun hareketleri aynıdır. Sağ kolu dirsekten bükük, sağ elinin ise heykelin beline dayandığı görülmektedir. Sol kol dirsekten bükülmüştür. Sol elde bir kerykeion görülmektedir. Hermes Farnese tipinin Klasik Dönem’den beri özellikle dönemin mezar sanatında kullanılmış olduğu bilinmektedir.⁴ Bunlardan en iyi bilinen ve tipolojik açıdan izlenen örneği Roma, Via Appia’dan ele geçmiştir. Mezar stelindeki figür, Geç Roma Cumhuriyet Dönemi’ne tarihlenmektedir ve Hermes Andros ile benzerlik göstermektedir (Res. 3).⁵ Ancak ikisi arasında birtakım farklılıklar olduğu görülmektedir. Bunların en belirginini Andros heykelinin başı ve sağ bacağının yanına eklenmiş olan zırh detayıdır.

Baş ise hafif sola doğrudur ve yukarı bakmaktadır. Bu baş ve zırh detayıyla heykelin askeri kimliği önplanda tutulmuştur yorumu yapılabilir.

Makale boyunca bahsedilen ilk tipe ait toplam iki tane heykel incelenmiştir. Bunlar (sırasıyla) muhtemel bir Roma vatadaşı olduğu düşünülen Delos’taki “Sözde Atlet” heykeli⁶ ile Herculaneum kentinin patronu, kurucusu ve diğer tiplerde de görüldüğü üzere⁷ “Marcus Nonius Balbus”a ait olan heykellerdir (Res 4 -5).

4 LIMC, no. 950 a,b,c.

5 Chris Hallett, *The Roman Nude (Heroic Portrait Statuary 200 BC – AD 300)*, Oxford 2005, s.113.

6 Roland R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, çev. Gürkan Ergin, Homer Yayınevi, İstanbul 2002, s. 260. Araştırmacıların çoğu “Sözde Sporcu” heykelinin Romalı olduğu düşünmektedirler

7 Jane Fejfer, *Roman Portraits in Context*, Walter de Gruyter, Berlin 2008, s. 42. Balbus’a ait birçok farklı tipte şeref heykeli Herculaneum’da farklı kamusal alan ya da yapılarda sergilenmiştir. Yapılan araştırmalar Herculaneum kentindeki farklı yerlerde “muhteleme Balbus’u betimleyen” en az beş tane daha mermer heykel dikildiğini göstermektedir. Mermerlerin haricinde ayrıca Balbus’u betimleyen kayıp bir atlı bir bronz heykelin parçaları da vardır.

Resim 3: Mezar Steli, Via Appia, Roma (C. Hallett, “a.g.m”, s. 113, pl.61)

1.1. Sözde Atlet heykeli

Bahsi geçen heykel, bahsedilen tipin altında incelense de, tip ile aralarında bazı belirgin farklar olduğu görülmektedir.⁸ Farnese tipindeki heykelde görülen kalçadaki vurgulu bir “S” kıvrım bu heykelde görülmez. Heykelin başındaki dönme hareketi ise nispeten daha azdır, baş kısıtlı bir şekilde dönüş hareketi yapmaktadır. Bu tipin altında incelenen Sözde Atlet heykelinin, Farnese heykeline göre bu heykelin en belirgin farkı sağ eline dolanan *khlamys*'indedir. *Khlamys*'i, sol omuzdan arkadan sağ tarafa çekilmiş olup, desteğin üzerine sarmaktadır.

Sözde Atlet heykeli ile Farnese'nin vücut oranlarında da birtakım farklar vardır. Tipin görüldüğü Farnese heykeli daha ince uzun vücuda sahipken, “sözde atlet” heykelinde bu vücut tipi yerine, daha kısa boylu ve yapılı olduğu görülmüştür. Kısa boylu ve yapılı olmasının haricinde bacakların da Farnese'ye göre daha kısa olduğu görülür. Kısaca bu figür için atletik yapılı değil, daha yağlı bir yapıya sahiptir yorumu yapılabilir. Vücudunun yanı sıra, bahsi geçen heykelin başı da günümüze korunagelmiştir. Başın ve özellikle yüzün portre özelliklerinden bunun bir gence ait olmadığı, daha çok bir yaşlıyı betimlediği açıktır. Hem portre başta hem de vücutta görülen ‘gerçekçi’ bir stil gözlemlenmiştir.

Farnese tipinde incelenen ikinci heykel ise Herculaneum kentinin kurucusu, *patronu* olarak tanınan Marcus Nonius Balbus'a ait bir heykeldir. Balbus'un çeşitli makamlarla (*praetor*, *prokonsül*, *Augustus rahibi*..) kentte anıldığı bilinmektedir.

8 François Queyrel, “C. Ofellius Ferus”, *BCH* 115, 1991, s. 20. “*mais Ofellius ne copie aucun des types Polyclète.*”

1.2. Marcus Nonius Balbus heykeli

Balbus heykeli ile Hermes arasında bazı farklar bulunmaktadır. Balbus'un özellikle ait olduğu düşünülen tipe göre, kolunda farklılıklar olduğu görülmektedir. Balbus heykelinin sağ kolunun Farnese tipindeki gibi yana doğru değildir. Aksine kolun aşağı doğru düz inmekte olduğu ve muhtemelen sağ elinin de belde durması kuvvetle muhtemeldir. Burada, eli belinde duruşu Balbus için farklı bir ikonografi kazandırmıştır. Bu duruş ile diğer heykelden sosyal statüsü bakımından ayrılmaktadır. Kendinden emin bir duruş içinde olan Balbus, heykeliyle bu imajı kente göstermektedir. *Khlamys*'da da fark vardır. Sol omuzda görülen "U" yaparak katlanmış, sol bilekten dolanarak dize kadar inen *khlamys* görülmektedir.⁹ Kollar dışında, Balbus'un özellikle bel kısmındaki duruşunda da aynı şekilde Farnese'ye göre farklılıklar vardır. Kalça Farnese kadar çıkıntılı olmayıp, nispeten daha dik durmaktadır. Vücut kasları ve oranın da özellikle ilk heykel olan Sözde Atlet heykelinden farklıdır. Balbus heykelinin karın ve göğüs bölgesinde kasları belirgin bir şekilde betimlenmiştir. Bacakları da kalın ve kaslıdır. Başı da realist betimlenmiştir, orta yaşlı bir erkeğe ait olup ve yüzde de kırışıklıklar görülmektedir.

Resim 4: Sözde Atlet Atina Arkeoloji Müzesi (F. Queyrel, "a.g.m", s. 391, F ig.1)

Resim 5: Marcus Nonius Balbus, Napoli Milli Müzesi (Fotoğraf yazara aittir.)

2. Hermes Richelieu

Hermes Richelieu tipi, çıplak onulandırma heykelleri altında incelenen ikinci tiptir. Bu tipe ismini veren bir kopya heykel, Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir (Res. 6).¹⁰ Bu tipin örnekleri ilk tipte olduğu gibi mezar stellerinde görülür (Res. 7).¹¹ Bu sefer Roma'dan değil, Epidauros'ta bulunmuş bir stel bu duruma bir örnek olarak verilebilir.¹² Stelde incelenen figürün Hermes tipindeki heykel ile duruş ve *khlamys* şekillerinin aynı olduğu görülmektedir.¹³

Çıplak, ayakta ve genç bir erkek olarak tasvir edilen bir ikinci tip olan Hermes Richelieu heykelinin duruşundan da anlaşılacağı üzere bacak hareketleri ilk tipin tam tersi şekildedir. Heykelin bu sefer sol bacağı taşıyıcı olup, sağ bacağı serbest durmaktadır. Kalça hareketinde ilk tipte olduğu gibi belirgin bir çıkıntı yapar biçimdedir. Kalçanın sol tarafı daha yukarıda, çıkık ve sağ tarafı ise aşağıdadır. Kollarda ise bacakların aksine ilk tip ile benzerlik görülmektedir. Özellikle sol kol ise Farnese tipine benzerdir.

10 C. Maderna, "a.g.m", s. 85. Envanter numarası Ma 573'tür.

11 C. Maderna, "a.g.m", Levha 29, fig.2.)

12 C. Maderna, "a.g.m", s. 229.

13 C. Maderna, "a.g.m", s. 230.

Resim 6: Hermes Richelieu, Louvre Müzesi (C. Maderna, “a.g.m”, Levha 26.)

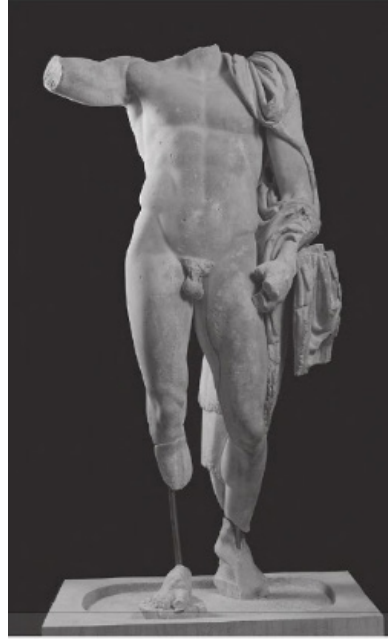

Resim 7: Mezar Steli, Epidauros Müzesi (C. Maderna, “a.g.m”, Levha 29, fig.2.)

Bu tipteki heykelin üzerinde sadece daha fazla eklemeler olduğu görülmektedir. Bunlar sol tarafa doğru dönmüş başta görülen *petasos* ve muhtemel sol elde tutulan bir *kerykeion*dur. *İlk tipteki gibi yine khlamys* dolanmış ve sol kolun dirseğinden bükülmüştür. *Khlamys*'in ucu bu sefer sol omuzda kabarık bir U biçiminde durmaktadır. Bahsedilen Richelieu tipi altında üç tane heykel incelenmiştir. Bunlar; Delos'tan Gaius Ofellius Ferus kimlikli heykel¹⁴ (Res. 8) ve Formiae'dan (Formia) ele geçmiş bir erkek heykeli ile daha önceden yayınlanmış, sadece başıyla ele geçmiş bir torsodur(Res. 9).¹⁵

2.1. Delos'ta Gaius Ofellius Ferus heykeli

Heykel, İtalyanlar Agorası'nın portikosunda ve özel olarak düzenlenmiş bir odanın içine dikilmiştir.¹⁶ Heykelin tipi net olmamakla birlikte, Ferus heykelinin duruşunun Richelieu tipin duruşuna benzerliğinden ötürü Hermes Richelieu altında incelenmiştir. Ancak bu tipe göre bazı farklar olduğu da görülmektedir. Öncelikle, Ferus heykeli dinamik ve kahraman duruşlu genç bir askeri akıllara getirmektedir.¹⁷ Bu imaj ile aslında kendisi gibi bu gruba ait olan diğer heykellerden tamamen ayrılmaktadır.

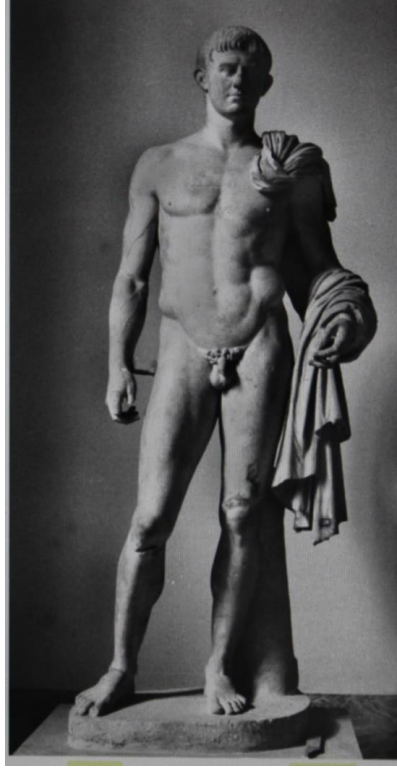
Resim 8: Gaius Ofellius Ferus, Delos Arkeoloji Müzesi (C. Hallett, “a.g.m”, s.103, fig.1)

14 F. Queyrel, “a.g.m”, s. 425.

15 C. Hallett, “a.g.m” s. 110.

16 Monika Trümper, “The Honorific Practice of the ‘Agora of the Italians’ in Delos”, *Studien zur antiken Stadt herausgegeben von Paul Zanker, Bayerische Akademie der Wissenschaften*, 2014 s.81.

17 John Ma, *Statues and Cities: Honorific Portraits and Civic Identity in the Hellenistic World*. Oxford University Press, Oxford, 2013 s. 284.

Resim 9: Erkek heykeli, Formia, Napoli Milli Müzesi (C. Maderna, “a.g.m”, Levha 28, fig. 1.)

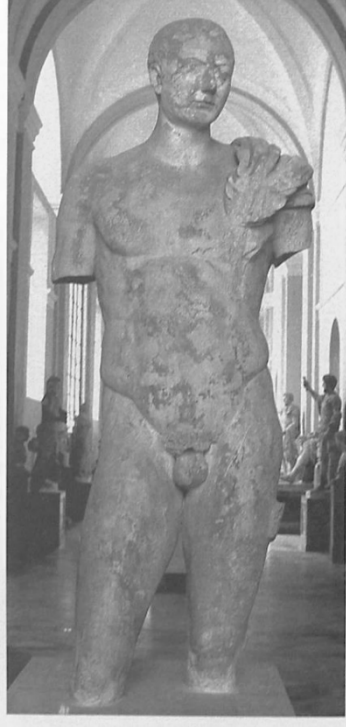
Tip ile heykelin bacak ve kol duruşları oldukça benzerdir. Sağ bacak taşıyıcı, sol bacak ise aksine hareketlidir. İlk tipten biraz daha farklı olarak ayak parmak uçlarında durmaktadır. Sağ kol ise yukarıda, sağ elde ise bir mızrak veya kılıç tuttuğu düşünülmektedir.¹⁸ Sol kol bu tip ile aynı durmakla beraber giyilen *khlamys* tamamen farklıdır. Burada *khlamys* omuz ile beraber üst kolu da örtmektedir. Devamında kolun iki tarafından da sarkmakta olduğu görülür. *Khlamys* üzerindeki püskül detaylar göze çarpmaktadır.¹⁹ Sol elinde ya *kerykeion* ya da onun yerine bir kılıç tuttuğu düşünülmektedir. Baş günümüze korunagelmese de, başın kırık kısmından sağa doğru yatık olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin öne çıkan heykeltıraşlarından Atinalı *Polykles* ve *Timarkhides* tarafından yapılan Ferus heykeli MÖ 100 civarına tarihlendirilmektedir.²⁰

2.2. Formiae'den (Formia) heykeli

Başlıktaki tipe en uygun eser, Formia'dan ele geçmiş bu heykeldir.²¹ Heykel incelendiği tip ile uyumaktadır. Burada sağ kolun sağ kalçaya kadar aşağıda doğru durduğu gözlemlenmektedir.

-
- 18 J. Ma, “a.g.m” s. 284. F. Queyrel, “a.g.m”, s. 413'te kolun bir kılıç tuttuğu fikrini kabul etmiştir. Genellikle kılıç tuttuğunu kabul etmiştir.
- 19 Püskül için bkz. J. Ma, “a.g.m” s. 32
- 20 R.R. R. , “a.g.m”, 2002, s. 266. Yazıt için bkz. F. Queyrel, “a.g.m.” s. 404.
- 21 C. Maderna, “a.g.m”, s. 229.

Khlamys tipi Hermes Richelieu'daki gibi dolanmış olup, sadece üst gövdenin nispeten daha dik bir şekilde durmakta olduğu görülür. Omuzlar hareketiz, kalçada yine alışılageldik bir çıkıntı vardır. Bu heykelde baş günümüze korunagelmiştir, hafif bir dönüş hareketi vardır. Başta portre özelliği görülür. Yüzün fiziksel özelliklerinden, bir gence ait olduğu görülmektedir. Tüm bu özelliklerinden, özellikle MÖ 1.yy ortalarına tarihlenen portrelere benzerlik gösterdiğinden, bu tarih heykel için önerilebilir.²²

Resim 10: Napoli Milli Müzesi'nden Torso (Hallett, "a.g.m" s. 110. Levha 58)

2.3. Napoli Milli Müzesi'nden Torso

Bu tipe ait son buluntu bu sefer heykel değil torso şeklindedir. Hem kimliği hem de bulunduğu bölgesi bilinmemektedir (Res. 10).²³ Bu tipten farklı olarak torso daha dik bir şekilde durmaktadır. Tip ile benzerlik gösteren sol omuz üstünde, düzgün "U" biçimindeki *khlamys* görülmektedir. Baş da günümüze korunagelmiştir ve belirgin bir şekilde sola çevrilmiştir. Başın fiziksel özelliklerinden, torsonun daha ileri yaşta bir erkeği betimlemektedir. Tarihlendirmesi net olmamakla birlikte, tipin altında incelenen diğer iki heykele bakıldığından onlardan ne çok geç ya da ne çok erken olduğu söylenebilir. Kabaca MÖ 2.yy sonu 1.yy ilk çeyreği olacak şekilde bir tarihlendirme önerilebilir ya da yapılabilir.

22 C. Maderna, "a.g.m".

23 C. Hallett, "a.g.m" s. 110.

3. Sandalet Bağlayan Hermes

Orijinali MÖ geç 4. yüzyılda Lysippos tarafından yapılan²⁴ bu tipin, farklı kazı alanlarından ele geçen birçok kopyası bulunmaktadır.²⁵ Ancak, mevcut kopyalar arasında da farklılıklar vardır. Eklemeler olmadığından dolayı günümüze koruna gelen iki kopya bulunmaktadır. Bunlardan ilki Perge'den ele geçmiştir (Res.11).²⁶ İkincisi ise Roma'da ele geçmiştir.²⁷ Günümüzde Kopenhag Carlsberg Glyptotek Müzesi'ndedir (Res. 12).²⁸ Bu tipin orijinal duruşunu anlamak için örnek verilen bu iki kopya yol gösterici olacaktır.

Resim 11: Hermes, Antalya Müzesi (B. S. Ridgway, “a.g.m”, s. 81

24 R. R. R. , “a.g.m”, s. 66.

25 Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture I: The Styles of Ca. 331-200 BC*, University of Wisconsin Press, Wisconsin. 2001, s. 81 – 82.

26 B. S. Ridgway, “a.g.m”, s. 66. Envanter numarası 3.25.77'dir.

27 LIMC, 1988, no. 958a.

28 LIMC, 1988, s.368. Envanter numarası 2798'dir.

Resim 12: Hermes, Kopenhag Carlsberg Glyptotek Müzesi (LIMC, 1988, no. 958a)

Bu tipin Hermes'in diğer iki tipten tamamen farklı bir biçimde betimlendiği görülmektedir. Bu sefer incelenen bu tipteki heykel ayakta değil vücut ağırlığını belli bir kısma, sol tarafına vermiştir. Sağ bacağın yüksek bir kaya kütesine koyduğu görülmektedir. Bu duruş, ayırt edicidir. Özellikle Perge örneğinde bu duruşa bir kaplumbağa eklendiği görülmektedir. Bu Hermes tipinin üst bedeni öne eğiktir. Adını da bu duruştan aldığı, sağ eli yüksek ihtimalle görüldüğü üzere, sandaletinin bağcıklarına doğru eğilmiş ve onlarla ilgilenmektedir. Antalya'daki kopyada görüldüğü üzere heykelin sol ayağı çıplaktır. Heykelin başı ise sola dönmüş ve yukarı doğrudur.

Kopenhag ve Antalya kopyalarında ise bu sefer Hermes heykellerinin sol kolundan *fibulalı* bir *khlamys* dolanmaktadır. Kopenhag'da bulunan bir örnekte biraz değişik olarak, sol kol tam bacağın üzerinde durmamaktadır; ancak bunun eklemelerden dolayı olma ihtimali yüksektir. Heykelin, ona hareket ile beraber enerji katan bir baş duruşu vardır. Bu heykel tipi Hellenistik Kral portelerinde kullanılmıştır.²⁹ Başta Büyük İskender bu duruşta ünlü Rondonini heykelinde betimlenmiştir.³⁰ Kral burada muhtemelen dizliklerini takmaktadır çünkü yanında destek olarak bir zırh durmaktadır. Örneklerine Parthenon frizinde de rastlanan bu motif Klasik Dönem'den beri bilinmektedir.³¹ Bu tipe ait olduğu düşünülen iki tane onur heykeli bu kısımda incelenecektir.

29 Bkz. ayrıca R. R. R., "a.g.m", Resim 4 ve eserin diğer resimleri için Nikolaus Himmelman, *Herrscher und Athlet*, Bonn 1989, Resim 17 a ve 17b.

30 Günümüzde Munich Glyptotek'te bulunmaktadır. N. Himmelman, "a.g.m" s. 95. ve devamı (Resim 31a, b ve 32). Lysimakhos sikkelerinde benzer bir Poseidon figürü vardır. Sikke için bkz. Otto Morkholm, *Early Hellenistic Coinage from the Accession of Alexander to the Peace of Apamea (336-188 BC)*, Cambridge University Press, 1991, no. 173.

31 Parthenon batı frizi levha no. 30, 12. Figür. Resim için bkz. John Boardmann, *Yunan Sanatı*, çev., Yasemin İlseven, İstanbul: Homer Kitapevi, 2005, fig. 92.

Bunlardan ilki Ostia'dan ele geçmiş, Gaius Cartilius Poplicola'ya ait heykeli ikincisi Casinum (Cassino) tiyatrosundan ele geçmiş iki tane erkeğe ait heykeldir.

3.1. Gaius Cartilius Poplicola heykeli

İlk heykel bu tipin altında incelense de, tipe göre bazı farklılıklar olduğu da saptanmıştır. Poplicola'nın heykelinin vücut ağırlığı tipin aksine sağ bacak taşıyıcı, yuvarlak destek üzerinde sol bacak bir durmaktadır (Res. 13). Şahsın ismi ve görevi dayandığı desteğin üzerinde yazılmıştır.³² Heykelin ana cephesi duruş farkından dolayı değişmiştir. Heykele yan taraflardan bakıldığında motif ve yazıt görüldüğünden heykele tam karşıdan bakmak gerekmektedir. Sol kol tipe atfedilen Hermes heykelinde olduğu gibi bacağın üzerinde olup *khlamys* görülmektedir. *Khlamys*'in uzun ve bu sefer "püsküllü" olduğu görülmektedir.

Resim 13: Gaius Carticulus Poplicola heykeli, Ostia Arkeoloji Müzesi (C. Hallett, "a.g.m" s.114, Lev. 63.)

32 Allison E. Cooley, *The Cambridge Manual of Latin Epigraphy*, Oxford University Press, Oxford, 2012 s. 310.

Sol elinde bir obje, muhtemelen bir kılıç tutmaktadır.³³ Poplicola'nın ayaklarının çıplak olduğu görülmektedir. Poplica heykeli ile Lysippos'un heykeli arasında vücut oran farkları vardır. Buna Poplicola'nın daha zayıf ve ince hatlı bacakları örnek verilebilir. Ayrıca, Poplica heykelinin üst vücudu tipin temsili olan Hermes heykeli kadar kaslı olmadığı görülmektedir. Tarihlendirme hakkında farklı araştırmacıların farklı önerileri olsa da, eseri genel olarak MÖ 40 - 30 yıllarına tarihlenmek mümkündür.³⁴

3.2. Cassinum heykeli

Heykel, Orta İtalya'daki Cassio kentinden ele geçtiğinden bu şekilde isimlendirilmiştir. Bahsi geçen heykel, Casinum tiyatrosunun *scanea frons*'undan bir yazıtla beraber bulunmuştur (Res. 14).³⁵

Resim 14: Yaşlı erkek heykeli, Cassinum heykeli (F. Coarelli, “a.g.m”, s. 420, Lev. 58.)

-
- 33 Matteo Cadario, “Reception and Transformation of the Greek Repertory in Roman late-Republican Portraits: the role of the fringed cloak in the military image.” *Eikones. Portraits en contexte. Recherches sur les portraits grecs*, Milano, 2016, s. 308. Cassino tiyatrosundan ele geçen tipin ikinci heykeli içinde aynı durum söz konusudur. Ayrıca C. Hallett, “a.g.m” s. 114. Poplicola heykelini tanımlarken sol elinde bir kılıç kını tuttuğunu yazar.
- 34 C. Hallett, “a.g.m” s. 114. J.Fejfer,”a.g.m” s, 206. tarihleme için MÖ 1.yüzyıl'ın 3. çeyreği olduğunu söyler.
- 35 C. Hallett, “a.g.m” s. 116.

Heykelin Cassio ya da antik Cassinum kentinin *patronusu* olduğu düşünölen Romalı bir komutana ait olduğu düşünölmektedir.³⁶ Bu tipin altında incelenen ilk heykel olan Poplicola heykeli örneğinde olduğu gibi Sandaletini Bağlayan Hermes tipinin iki replikaya göre bazı farklılıkları gözlemlenmektedir.

Cassinum erkek heykelinde ağırlığın sağ bacakta olduğu görölmektedir. Diğer bacak ise daha yukarıda bir kaya kütesinin üzerindedir. Bu duruş nedeniyle, bahsi geçen bu heykele tıpkı Hermes heykelinde olduğu gibi sol yanından değil sağ yanından bakılması daha doğru olacaktır. Bu yönden bakıldığında başını sağ tarafa çevirdiğinden, şahsın portre özellikleri uygun bir şekilde anlaşılmaktadır.

Hermes tipinden Hermes'ten farklılık gösteren duruşlar dikkati çekmektedir. Örneğin, kol duruşları da eller, sol bacağın yanında çapraz üst üste konulmuştur. Üst vücudun da Hermes tipine göre biraz daha dik durduğu görölmektedir. Ancak bu heykelin de olasılıkla Poplicola'ya benzer bir şekilde cepheden görünmesi istenmesi muhtemeldir. Heykele cepheden bakıldığında vücudun yaşlı birine ait olduğu anlaşılmaktadır. Heykelin başında yaşlılık özellikleri belirgin olarak göröölür. Saçlar alnın yan taraflarındadır ve geriye doğrudur. Hem alında hem de boyunda yaşlılık göstergeleri olarak kırışıklıklar görölmektedir. Ayrıca heykelin yarı açık duran gözlerinin altında torbalar mevcuttur. Fakat tüm bu yaşlılık belirtilerine ek olarak, heykelin çatık kaşları şahsa sert ve kararlı bir görünüm kazandırmıştır denebilir.

Poplicola heykelinde göröldüğu üzere bu heykelin sol elindeki kılıç sapı, şahsın muhtemel bir ordu mensubu olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla Parthenon Frizindeki figür ve Büyük İskenderde olduğu gibi bu tipin göröldüğu erken örneklerin bir devamlılığı söz konusudur. Heykel MÖ 1.yüzyıl'a tarihlendirilmektedir.³⁷ Heykel yazıtta patron(us) praef(ecturae) olarak tanımlanmıştır. Coarelli'ye göre betimlenen şahsın adı M. Terentius Varro'dur.³⁸

Tüm bu Hermes tipi örneklere bakıldığında çıplaklığın aslında metnin başında da vurgulandığı üzere, Romalılar için olağandışı bir durum olduğu göröülebilir.³⁹ Bu durum, Durugönöl'ün de aktardığı gibi "Romalı bir erkek" hamam alanları dışında, kamusal alanda çıplak göröntülenemezdi; bu nedenle çıplaklık Romalılar için günlük yaşamda yaygın bir uygulama haline gelmemiştir.⁴⁰ Ancak, bu sosyal norm, makalede de incelendiği ve heykel tipolojisinde de olduğu gibi Roma sanata o kadar yansımamıştır ki çıplaklık, Roma sanatında bir tür standart haline gelene kadar sanata yeterince yansıtılmamıştır.⁴¹ Günlük hayatta belirli bir kıyafet yönetmeliğine uyan Romalıların, hayattayken kendilerini çıplak gösteren onur heykellerini tercih etmelerinin hangi gerekçeye dayandığını sorgulamak önemlidir. Bu noktada, Roma öncesi dönemde, özellikle Hellen kültüründe çıplaklık anlayışının sembolik bir anlam taşıdığı görölmektedir. Bu bağlamda, makalenin

36 Paul Zanker, *Roman Portraits: Sculptures in Stone and Bronze in the Collection of The Metropolitan Museum*, Yale University Press, Boston, 2010 s. 55 (Resim 34a)

37 C. Hallett, "a.g.m" s. 55. Heykele daha kesin bir tarihleme önerisinde bulunur, MÖ 82 -79.

38 Filippo Coarelli, *Revixit Ars: arte e ideologia a Roma dai modelli ellenistici alla tradizione repubblicana*, Roma, 1996 s. 430. Daha detaylı bilgi için bkz. 431- 432.

39 N. Himmelman, "a.g.m" s, 82 dipnot 181. [Cicero, Tusc. 33,70] ve [Plinius, NH. 34, 18]

40 Durugönöl, Serra "Nudity of Male Statues in Ancient Greek Art", *Türkiye'de Arkeometrinin Ulu Çınarları: Prof. Dr. Ay Melek Özer ve Prof. Dr. Şahide Demirci'ye Armağan*, 2012.,160İstanbul, Homer Yayınevi, s.159.

41 Durugönöl, "a.g.m." 160.

ana teması olan Romalı onur heykel tiplerine geçmeden önce, hem Roma öncesi dönemi hem de Roma'ya doğrudan etkisi olduğu için Hellen kültüründeki çıplak erkek onur heykel geleneğine bu kısımda kısaca değinilecektir

Hellenlerin onur heykel geleneğini dört farklı tipe ya da maddede incelemek mümkündür. Bunlardan ilki Arkaik Dönem'de Hippias'ın kardeşi Hipparkhos'a başlattıkları süikast sonrası öldürülen ve arkeolojik literatüre "Tiran Katilleri" şeklinde geçmiş olan onur heykel grubudur. Bu heykel grubuna ait Harmodios ve Aristogeiton'un onur heykelleri hayattayken değil onlar öldükten sonra dikilmiştir. Dolayısıyla "bilinen" ilk ve en erken Hellen onur heykel geleneği "ölüm sonrası" onurlarda görülmektedir. Hellenler için incelenen bu durumun direk yansımaları Roma'da görebiliriz. Ölüm sonrası dikilen onur heykeli geleneğinin hem Geç Roma Cumhuriyet Dönemi'nde hem de İmparatorluk Dönemi'nde de imparatorların veya sevilen prenslerin Hermes tipleriyle heroize edilip, tanrısallaştırıldığı bilinmektedir.⁴² Roma öncesi ele alınan Hellenlerin onurlandırılmış çıplak erkek heykel geleneğine dönülecek olursa geleneğin çok çeşitli olduğu anlaşılacaktır. Hatta bazen de geleneğin tam tersi durumlarda uygulandığı izlenebilmektedir.

Buna, Olympia'da MÖ 540 civarına tarihli Praxidamas gibi zafer kazanan "atletlere" ya da "sporculara" henüz kesin olmamakla beraber, (büyük ihtimalle) hayattayken dikilen Hellen onur heykelleri olarak bu tip heykeller örnek verilebilir.⁴³ Bu tip bir heykel geleneğinin izlerini ve tipe ait heykellerin beğenildiği Yaşlı Plinius tarafından da aktarılmaktadır. Yaşlı Plinius, gençlerin jimnastik hareketlerindeki tavırlarından sonra mızrak sallayan çıplak heykeller olarak çok beğenildiğini ve bunlara "Achillean" dendiğini yazmaktadır.⁴⁴

Kronolojik olarak incelendiğinde, Klasik'ten Hellenistik Dönem'e doğru Büyük İskender ile başlayan dönemin değişimi ya da felsefesi onur heykel geleneğinde de karşımıza çıkmaktadır. Artık bu dönemde halk tarafından onurlandırılan asker ya da sporcu yerine "portre heykelleriyle kadın ve erkeklerin birlikte çift olarak şahsi onurlandırma" geleneği ile karşılaşılmaktadır. MÖ 138'e tarihli, Delos'ta kendi evlerinin avlusunda bulunan Kleopatra ve Dioskurides çifti bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu çift, kendi kendilerini onurlandırmış ve diktikleri heykelleriyle aslında Geç Roma Cumhuriyet ya da Erken İmparatorluk'tan itibaren görülen "propaganda" geleneği onurlandırma kavramıyla Hellenistik Dönem'de adeta bütünleştirilmiştir.

Aynı şekilde antik kaynaklardan Cassius Dio, Roma Forumu'daki Dioskurlar Tapınağı'nın içine Venüs Genetrix heykeliyle birlikte bilinen bir Caesar heykelinin de yerleştirilmiş olabileceği ihtimalinden bahsetmektedir.⁴⁵ Hatta Venüs heykelinin bir tarafında Caesar'ın, diğer tarafında ise Kleopatra'nın heykellerinin yer almakta olduğu da bilinmekteydi.⁴⁶ Venüs'ün Caesar ve Caesar gibi imparatorun Kleopatra ile birlikte temsili yukarıda bahsedilen Hellenistik Dönem'in getirdiği doğu kültürünün Roma'daki yansımalarıdır. Dioskurides ve Kleopatra çifti olarak, Caesar ve Kleopatra'nın da Venus heykeli ile birlikte tapınakta beraber dikilmesi Roma kültüründe

42 Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı*, Ege Yayınları, İstanbul 2013, s. 63.

43 Carol Mattusch, *The Victorious Youth. California: The J. Paul Getty Museum*, 1997, s. 45. Sporculara ait heykel kaideleri için bkz. (Resim 32) ve (Resim 33).

44 Plinius, NH.34.10

45 Cass. Dio. 51.22.3

46 Lawrence Richardson, *A New Topographical Dictionary of Ancient Rome*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1992, s. 167

alışılmış bir durum olmasa da bu durum daha çok doğu kültüründe görülmekteydi. Son olarak Hellenlerde görülen ve Roma onurlandırma kültürünü ve geleneğini en çok etkilediği düşünülen “adak heykelleri” ya da diğer bir adıyla “agalma” olarak anılan hem dini hem de politik amaçlara hizmet eden onur heykelleri⁴⁷ ele alınacaktır. Bu tip heykellerle aslında ne sporcu ne de mevcut düzene isyan eden kahramanlar yerine artık tapınak ya da herhangi bir açık hava kült, kutsal alanda görülen “kentlin bağışçısı, babası ya da kentte önde gelen bir komutanın” onur heykel tipleriyle karşılaşmıştır. Tam da bu noktada Roma, Hellenler’den farklı bir onurlandırma ideolojisi gütmüş olsa da yukarıda da belirtildiği gibi neden tip olarak Hellenler gibi çıplak betimlenmişlerdir.

Çıplak erkek vücutları, Hellen kültüründe güzellik, gençlik, cesaret, savaşta güçlü olma ve hızlı olma gibi özelliklerin bir göstergesi olarak kabul edilirdi. Ancak, tüm bu onur heykel geleneğine bakıldığında Roma’da bu çıplaklık algısının yeni bir boyut kazandığını söylemek mümkündür. Metin boyunca, Hellen geleneğinin bedeni tamamen açık bıraktığı pratiği, özellikle Hermes tiplerinin orijinal heykellerinde ya da yine Hellen kültüründe olduğu gibi mezar stellerinde gözlemlenmiştir. Bu durum, Gaius Ofellius Fesus’tan Marcus Nonius Balbus’a kadar farklı Hermes tiplerindeki onurlandırılmış Romalı erkek heykelleri için de geçerlidir. Heykel tipinin (Hermes) sikkelerinde betimlenen Dioskur heykellerine benzediği için burada bir kahraman ikonografisine gönderme yapıldığı yorumu getirilebilir.⁴⁸ Ya da Roma Forumu’nda Yaşlı Plinius tarafından aktarılan Dioskurlar Tapınağı önündeki heykel katalogları, bahsi geçen onur heykellerinin yeni bir çıplaklık boyutunu göstermektedir. Roma Forumu’nda Caesar’ın süslü bir heykelinden bahsedilse de, heykeller farklı tarzda tapınağın çevresine yerleştirilmiştir.⁴⁹

Yaşlı Plinius zırhlı, onurlandırılmış heykelinden (muhtemel çıplak olmalıdır ancak bu detay antik kaynakta belirtilmiyor) askeri başarılarına da atıfta bulunmuş olma ihtimalinden dolayı atlı bir Caesar heykeli dikildiğinden bahsetmektedir. Caesar heykelinden hareketle, Roma zihniyetine ters düştüğü bilinen çıplak erkek heykellerde bile heykellere ait şahısların askeri karakterlerinin de ihmal edilmediği görülmüştür.

Son Hermes tipinde onurlandırılan Poplicola örneğinde olduğu gibi, Poplicola’nın kendi askeri başarısını ve kimliğini vurgulamak adına Porta Marina’daki mezar yapısına bakılması faydalı olacaktır. Mezar yapısı, basamaklı bir kaide üzerinde durmaktadır ve kenarlarında plasterle süslü olduğu görülür. Dikdörtgen bir yapı şeklinde yükselmektedir. Yapının cephesinde uzun bir yazıtın yanı sıra profilli üst kenarın altında bir friz olduğu görülmektedir. Frizde bir deniz savaşının betimleri vardır. Poplicola’nın kendisi de ayrıca süslü bir gemide hareket halinde gösterilmiştir.⁵⁰ Poplicola’nın onur heykelinde ise sivil hayatındaki makamlardan bahsedilmektedir. Dolayısıyla hem sivil hem de askeri yönden vurgulanan Poplicola’nın heykeli ve de kimliği metnin sonuç kısmı için kullanılabilir bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Poplicola sadece bu metin boyunca

47 Tivoli, Herakles Kutsal Alanından Tivoli Komutanı, Ostia Herakles Kutsal Alanından Poplicola, Nemi Diana tapınağının adak odasından Gaius Doctus Fundilius ve Antigonos Stoası’nda Gaius Billienus heykelleri örnekler arasındadır. Ayrıca Klaus Tuchelt, “Frühe Denkmäler Roms in Kleinasien, (Beiträge zur archäologischen Überlieferung aus der Zeit der Republik und des Augustus)”, *Istanbul Mitteilungen I: Roma und Promagistrate*. Tübingen, 1979 s. 79.

48 N. Himmelman, “a.g.m”, s. 129 (Resim 52, 6 – 52, 9) ve 136.

49 Plinius, NH., 34.10.

50 Fausto Zevi, “Monumenti e Aspetti culturali di Ostia Republican”, *Hellenismus in Mittelitalien Kolloquium in Göttingen*, ed. Paul Zanker, 1976 s.59.

ele alınan ve her yönüyle bize dönemin çıplak şeref heykellerinin mantığını göstermesi açısından önemli bir figür olarak da ayrıca örnek verilebilir.

4. Sonuç

Roma'nın ayakta duran erkek heykelleri, M.Ö. 2. yüzyılın başından itibaren, baştan sona bireysel kimliğin başarılı bir şekilde yansıtıldığı, Yunan kahraman erkek çıplaklığını yansıtmaktadır. İdealize edilmiş tipik Hellen tarzı vücudu Romalı erkekler tarafından Yunan modellerini adapte edip, kendilerini temsil etmelerine göre biçimlendirmişlerdir. Tarihsel süreçlerle beraber ve makalede incelenen heykellerin tasvir programına bakıldığında yaklaşık MÖ geç ikinci yüzyıla kadar Romalılar için “şeref” sebebi askeri olarak elde edilen başarıdan geçmiştir. Onu takip eden Geç Cumhuriyet Dönemin’de yani metin boyunca ele alınan bu dönemde bahsi geçen bu algıda bir değişim yaşandığı açıkça görülmüştür.

Roma'nın Hellen kültürü etkisinde kalmış olduğu özellikle askeri, sembolik, ikonografik veya tanrısallık özellikleriyle önde olduğu görülmektedir. Heykellerinde, Hermes tiplerinin yanı sıra tiplerin altında incelenen *himation*lu ve *palliatu*s tipleri gibi Roma'nın değil Hellen sanatında bilinen tiplerin ve hatta kıyafetlerin kullanıldığı görülmüştür.

Metin boyunca incelenen bu üç tip ve tipe ait olan heykeller Özgan tarafından da daha önce detaylıca çalışılmıştır. Romalılarda çıplak erkek heykellerinin tüm bu durum ve kullanım koşullarına bakıldığında modern anlayış için biraz tuhaf ve ilginç bir durum ortaya çıkarken, aynı zamanda kahraman (*Diomedes*) ve tanrı (*Hermes*) tipine Romalılar tarafından atıfta yapılarak bu betimlerle birlikte aynı zamanda onlar kadar güçlü oldukları mesajı verilmektedir.⁵¹ Ancak bu metinde asıl amaç, sadece çıplak Romalı heykellerini onurlandırma geleneğini ya da Geç Cumhuriyet Romasını salt bir biçimde incelemek değildir.

Temelde vurgulanan, çıplak bir Hellen ile çıplak bir Romalı'nın onurlandırılmış ya da kahramanlaştırılmış erkek heykellerinin zaman içindeki birbirleriyle olan ilişkisi, değişimi ve gelişimidir. Roma ve Hellen kültürleri bu bağlamda karşılaştırılmış, hem Hellenize olmuş Romalıları hem de yeniden şekillenen bir Roma onur algısını temsil eden ve bu bağlamda en yaygın kullanılan heykel tipi olan Hermes tipleri üzerinden araştırma yapılmış, bu iki kültür arasındaki benzerliklerle farklılıklar bir arada sunulmuştur.

Kaynakça

Araştırma ve İnceleme Eserler

Boardmann, John. *Yunan Sanatı*, çev.Yasemin İlseven, , İstanbul: Homer Kitapevi, 2005.

Cadario, Matteo. “Reception and Transformation of the Greek Repertory in Roman late-Republican Portraits: the role of the fringed cloak in the military image”, *Eikones. Portraits en contexte. Recherches sur les portraits grecs*, ed. Ralf von den Hoff, François Queyrel & Éric Perrin-Saminadayar, 2016, s. 295-317.

Coarelli, Filippo. *Revixit Ars: Arte e Ideologia a Roma dai Modelli Ellenistici alla Tradizione*

Reppublicana, Roma: 1996

Cooley, Alice. *The Cambridge Manual of Latin Epigraphy*, Oxford: Oxford University Press: 2012

Durugönül, Serra. “Nudity of Male Statues in Ancient Greek Art”, *Türkiye’de Arkeometrinin Ulu Çınarları: Prof. Dr. Ay Melek Özer ve Prof. Dr. Şahide Demirci’ye Armağan*, 2012 İstanbul: Homer Yayınevi, s.155- 162.

Fejfer, Jane. *Roman Portraits in Context*. Berlin: Walter de Gruyter, 2008. .

Hallett, Chris, *The Roman Nude (Heroic Portrait Statuary 200 BC – AD 300)*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Himmelman, Nikolaus. *Herrscher und Athlet*, Bonn, 1989.

Lawrence Richardson. *A New Topographical Dictionary of Ancient Rome*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1992.

LIMC, Lexion Iconographiam Mythologicae Classicae 4. Munich, (1988-).

Ma, John. *Statues and Cities: Honorific Portraits and Civic Identity in the Hellenistic World*. Oxford: University Press, Oxford, 2013.

Maderna, Caterina. *Iuppiter, Diomedes und Merkur als Vorbilder für Römische Bildnisstatuen: Untersuchungen zum römischen statuarischen Idealporträt*. Archäologie und Geschichte Band, Heidelberg, 1988.

Mattusch, Carol. *The Victorious Youth. California: The J. Paul Getty Museum*, Boston, 1997.

Morkholm, Otto. *Early Hellenistic Coinage from the Accession of Alexander to the Peace of Apamea (336–188 BC)*, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Özgan, Ramazan. *Roma Portre Sanatı I*, İstanbul: Ege Yayınları, 2013.

Queyrel, François. “C. Ofellius Fesus”, *BCH vol. 115* (1991): s. 389-464.

Ridyway, B. Sismondo. *Hellenistic Sculpture I: The Styles of Ca. 331-200 BC*. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2001.

Smith, R. R. R., *Hellenistik Heykel*, çev., Gürkan Ergin İstanbul: Homer Yayınevi, 2002.

Trümper, Monika. “The Honorific Practice of the ‘Agora of the Italians’ in Delos”, *Studien zur antiken Stadt herausgegeben von Paul Zanker, Bayerische Akademie der Wissenschaften*, 2014, s. 69 – 85

Zanker, Paul. *Roman Art*. Boston: Getty Publications, 2010.

Zevi Fausto, “Monumenti e Aspetti Culturali di Ostia Republicanana”, *Hellenismus in Mittelitalien Kolloquium in Gottingen*, ed. Paul Zanker, 1974, s. 52 -84.